

Dokumendihaldusnõukogu koosoleku protokoll

Tartu, J.Liivi 4, Rahvusarhiivi Ajalooarhiiv

08.04.2015 nr 26-3/15-
00269/002

Algus: 10.50 **Lõpp:** 14.30

Juhatas: Liivi Karpištšenko – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ITAO

Protokollis: Alar Teras – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ITAO

Võtsid osa: Kaia Mägi (Ilona Kään asendaja) – Riigikantselei
Kaidi Vapper – Rahandusministeerium
Liivi Leomar – Siseministeerium
Kärt Allert – Sotsiaalministeerium
Liis Laaneloog – Justiitsministeerium
Hille Oidema – Välisministeerium
Krista Talvari (Riina Velleste asendaja) – Põllumajandusministeerium
Toivo Jullinen – Rahvusarhiiv
Terje Mäesalu – Haridus- ja Teadusministeerium
Reet Ringo – Kaitseministeerium
Aila Schmidt - Kultuuriministeerium

Puudusid: Anna Mõtlik – Riigi Infosüsteemi Amet
Merje Kaasan – Riigi Infosüsteemi Amet
Katriin Proos - Keskkonnaministeerium
Kaimo Käärman-Liive – Eesti Linnade Liit
Sirje Ludvig – Eesti Maaomavalitsuste Liit

Kutsutud: Ingrid Lehto – Haridus- ja Teadusministeerium
Allar Viik – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium RISO
Risto Hinnu – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ITAO
Janek Rozov – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ITAO
Relika Metsallik-Koppel – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ITAO
Kuldar Aas – Rahvusarhiiv
Tarvo Kärberg – Rahvusarhiiv
Pille Noodopera – Rahvusarhiiv

Päevakord: 1. Dokumentide vormingud – avatud vormingud, arhiivivormingud, autoriõigustega kaitstud vormingud. Kasutamine (sh avalikkus), nõuded ja probleemid.
2. Digitaalarhiivi ettekanne: Digitaalse info säilimise probleemid Eestis (Kuldar Aas).
3. Klassifikaatorite juurutamine dokumendihaldussüsteemides (DHSides) ja muud küsimused.
4. Digitaalarhiivi ettekanne: UAM, E-ARK projekt ja Rahvusarhiivi säilitusteenuse kasutuselevõtt (Tarvo Kärberg).

Liivi Karpištšenko avas koosoleku, tänas Rahvusarhiivi küllakutse ja vastuvõtmise eest ning tutvustas koosolekul osalevaid asendajaid Riigikantseleist ja Põllumajandusministeeriumist.

1. Dokumentide vormingud – avatud vormingud, arhiivivormingud, autoriõigustega kaitstud vormingud. Kasutamine (sh avalikkus), nõuded ja probleemid.

Liivi Karpištšenko näitas meeldetuletuseks 18.02.2015 dokumendihaldusnõukogu (DHN) koosolekult ajakirjanike fookusgrupi intervjuus välja toodud probleeme seoses vormingutega ja otsingutega. Muuhulgas toodi tol korral probleemina välja e-kirjade vormingud ja vabavara või MS Office vormingute kasutamine. DHN koosolekul lepidi kokku, et jätkatakse arutelu järgmisel koosolekul.

Kontoritarkvara vormingute teema on üles tulnud ka avaandmete töörühmas. Odt ei ole arhiivivorminguks tunnustatud.

Ühe asutuse pöördumise näide, et kui tuleb asutusse projekt (joonised), siis on see vormingus, mis ei ole arhiivivorming ja neid vorminguid ei saa mõnikord kasutada ka projekti saanud asutuses. Pdf ei ole lahenduseks, kuna projekti on vaja muuta. Tehnilised vormingud on seega ka teemaks.

Arutelu

Liivi Karpištšenko: Kas on kohe nende eelmainitud probleemide kohta lisada?

Toivo Jullinen: Kui keegi teeb doc ja odt faile, et miks nad seda teevad? Lihtsalt saab pdf-iks teha. On olemas ka tarkvarad, mis võimaldavad pdf-i tagasi muuta.

Allar Viik: Arhiivivorming, mis see on?

Kuldar Aas: Failivormingute vananemine on arhiivi risk. Uuendustega ei pruugi vana dokument olla enam loetav. Säilitamiseks tuleb leida sobiv vorming. On vaja inimesi, kes failivorminguid analüüsiks ja me oleme valinud välja vormingud, millega tegeleme. Meie keskendumine tiff, pdf, png, xml vormingutele.

Toivo Jullinen: Valitsus on käskinud AUA-s ja arhiivieskirjas neid vorminguid kasutada.

Kuldar Aas: Kui vormingu tarkvaras midagi muutub, siis me analüüsime, kuidas faile uude vormingusse viia. Peamine probleem on selles, et kui palju vormingud lubavad kapseldamist. Seepärast ei sobi doc ja odt, kuna sinna saab lisandusi panna.

Allar Viik: Kas MS Office või Open Office ei ole arhiivivormingud? Kas projektide jaoks ei ole kokku lepitud arhiivivorminguid? Jooniseid on ju kogu aeg tehtud.

Kuldar Aas: Praegu ei ole. Open Office'i või Libre Office'i vormingute sobivus arhiivivorminguteks on analüüsimisel. Projektide vorminguid ei ole analüüsitud. Kui projekti säilitustähtaeg on alaline, oleks mõistlik seda võimalusel dubleerida ka nt pdf-i. Geoinfo jaoks on olemas xml vormingud. Arhiveerimine ja aktiivne töö dokumentidega ei pea käima samas vormingus. DHS-ide ja infosüsteemide puhul peaks olema võimalik, et dokumentide vormingud on erinevad. Avalike dokumendiregistrite puhul on eelkõige huvi dokumentide vaatamise, mitte töötlemise vastu.

Liivi Karpištšenko: Kas on näiteid või kogemust selle kohta, et miks ei kasutata pdf-i?

Kuldar Aas: Võimalik et tabelite tegemiseks ja säilitamiseks. Põhjus, miks odt-d analüüsime, on tabelarvutuste säilitamine.

Liis Laaneloog: Meil lähevad kõik dokumendid pdf-i allkirjastamisel. Pdf läheb ADR-i üles.

Reet Ringo: Kaitseministeeriumis samamoodi. Allkirjastamisel tekib pdf fail.

Liivi Leomar: Sissetuleva dokumendiga on probleem. Meili teeb DHS pdf-iks ja manused võtab välja. Kui manused on digiallkirjastatud, siis see ei toimi.

Kuldar Aas: RIA-ga oleme arutanud bdoc-i teemat. Peame mõtlema e-kirjade ja digiallkirjade vormistamise kokkuleppele. Et ei tekiks mitmel tasandil allkirjastamist. Pigem viidata dokumendile, mitte panna üht digiallkirjastatud dokumenti teise sisse. RIA mõtleb bdoc-i puhul versioneerimist – kui ddoc-is olev fail bdoc-iga ümber allkirjastada, saab sinna panna ka nt pdf-koopia.

Liivi Karpištšenko: Räägime ümberallkirjastamisest. Miks peab? Kui ddoc-i kapslis oleva faili vorming on vananenud ja ka ddoc-i ennast ei saa enam kasutada, on bdoc-i viimisel juba tegemist koopia, mitte originaaliga. Seda, et koopia on sama, ei taga mitte uus allkiri, vaid hoopis muu. Turvalises süsteemis oleva dokumendi tõendusväärtus on tagatud ka ilma allkirjata. Arhiiv on olnud varem, et digiallkirjadega dokumendid võetakse vastu. Dokumendid võetakse sealt välja säilitamiseks ja allkirjastatud originaal säilitatakse eraldi. Tagatakse ainult väljavõetud koopiade kasutatavus.

Kuldar Aas: Süsteemi sees olevaid dokumente alati ümber allkirjastama ei pea. Probleem on selles, et selle sisu ei saa muuta ilma, et allkiri ei muutuks kehtetuks. Palju digidoc-e on väljaspool usaldusväärseid süsteeme.

Toivo Jullinen: Usaldusväärus on emotsionaalne, mitte füüsikaline nähtus. See kas on või seda ei ole.

Liivi Karpištšenko: Kas omakäelist allkirja usaldame allkirja pärast või muul põhjusel? Kui on teada, kust dokument pärineb ja kuidas seda on hallatud, ei ole paberdokumendil oleva allkirja ehtsust vaja enam tõendama hakata.

Tean, et HTM-is on vormingute teemal pikalt arutletud ja seda analüüsitud.

Terje Mäesalu: Meie mure on meie IT kaudu jõudnud digiarhiivi. Üks probleem on Excel-i failid.

Kuldar Aas: Enamuse dokumentide jaoks on pdf lahenduseks. Arvutustabelite puhul alati pdf ei sobi.

Toivo Jullinen: Sageli kasutatakse Excelit selliste tabelite tegemiseks, mida saaks teha ka tekstiredaktorit kasutades.

Kärt Allert: Praktiklaseme ka tabeleid teistel asutustel täiendada ja saadame neid digiallkirjaga.

Kaidi Vapper: Rahandusministeeriumilt on avalikkus tahtnud eelarve tabeleid saada Excelis, et näha arvutusi.

Kärt Allert: Tekstidokumendid digikonteineris hoiame pdf-ina ja e-kirjad registreerime pdf-ina.

Liivi Leomar: Kantseleis saame seda teha. Aga näiteks Politsei- ja Piirivalveameti 5000 kasutajat registreerivad ise dokumente. Pdf-iks tegemine peaks olema mugav. Kasutatakse palju msg vormingut.

Toivo Jullinen: Msg vormingu puhul ei pruugi teine asutus ka seda saada avada.

Kaidi Vapper: Mõistlikuks peaks jääma.

Lepiti kokku põhimõte: kasutada pdf-A vormingut avalikustamisel ja arhiveerimisel. Failide tööversioon säilitada töödeldavas vormingus paralleelselt arhiivivorminguga. Võeti teadmiseks, et odf arhiivivorminguna on arutusel Rahvusarhiivis. Rahvusarhiivilt oodatakse soovitusi tehnilistes vormingutes jooniste säilitamiseks.

2. Digitaalse info säilimise probleemid Eestis

Kuldar Aas tegi ettekande. Ettekande slaidid on lisatud protokollile. Kuldar Aas selgitas, et ettekanne tehti ka 2015.a alguses arhiivinõukogus. Arhiivinõukogus jõuti otsusele, et see teema tuleb viia ministeeriumide kantslerite tasemele.

Arutelu

Peatuti slaidi „Võimalikud lahendused“ juures.

Ingrid Lehto: Kas see on põhimõtteline muudatus, et asutused hakkavad ise oma digiarhiive arendama?

Kuldar Aas: Sarnaselt paberarhiiviga on sama vaja ka digitaalarhiivinduse jaoks. Räägime andmetest, mis on säilitusajaga üle 10 aasta. Asutuse jaoks oleks see kindlasti kulude kasv. Esimese variandi (praegune seis) puhul *live* süsteemi funktsionaalsuse kasv. Kirjelduste ühtlustamise osas tagaks koolitamine üleandmise sujuvuse.

Terje Mäesalu: Kui me täna räägime vormingutest, siis peame alustama esimesest sammust: koolitada ja teha kokkulepped.

Kuldar Aas: Teise variandi (asutuste digitaalarhiivid) puhul tekib ka digiarhiivaare juurde. Käsitsi tegemise asemel tahame nii palju kui võimalik üle võtta EDHS-ist. Kuskile on raha juurde vaja. Esimese variandi puhul Rahvusarhiivi ja teise puhul asutustele. Mudelid on lõpuni rahaliselt läbi analüüsitud.

Liivi Karpištšenko: Kirjeldamine on asutustes olnud erinev, aja jooksul on ka samas asutuses dokumentide loetelusid ja metaandmeid muudetud.

Kaia Mägi: Uued kirjelduselemendid tulevad juurde ja kirjeldusi tuleb pidevalt täiendada. Üleandmine võtab pool aastat aega.

Toivo Jullinen: Rahvusarhiivis väheneb paberiga tegelevate töötajate arv. Kantslerite puhul võib juhtuda, et otsustatakse kolmanda lahenduse kasuks (kõike hakkab korrastama Rahvusarhiiv). Võib-olla peaks hindamisel olema veelgi kriitilisem ja võtma arhiivi vähem vastu?

Reet Ringo: Dokumendihaldus ei saa toimida ilma arhiivita. Nimetame seda arhiivi siis kuidas iganes.

Liivi Karpištšenko: Need kolm varianti on juba korra kantslerite ees käinud. Vanemad olid mäletavad. Tol korral 5-6 aastat tagasi otsustati, et asutustesse digiarhiive ei tule.

Otsustati: võtta teadmiseks.

3. Klassifikaatorite juurutamine DHSides ja muud küsimused

Liivi Karpištšenko ja Relika Metsallik-Koppel jagasid informatsiooni 4.-5. juuni DHN koosoleku kohta.

Liivi Karpištšenko: RIA pidi ette valmistama juurdepääsupiirangute klassifikaatori juurutamise projekti, kuid ei teinud seda. Vastuväide nende poolt oli, et on oht: asutused ei täida endale võetud kohustusi. DVK uue kapsli juurutamine on veninud kauemaks kui oli kokku lepitud. Üks võimalus on, et asutused võtavad edaspidi DHSi arendamist nõudvad projektid enda peale ja koonduvad, lepatakse kokku, kes veab ja tellitakse keskselt. See annab võimaluse, et liita projekti ka muud, näit DVK uus kapsel neile, kel veel pole, EIS-ga suhtluse lahendamine jms. Kohe tekib küsimus, kui palju see maksab. Kui tellime keskselt, siis sama küsimus. Üks arendaja küsib sama töö eest vähem, teine rohkem. Kas peaks maksma kõigile ühesuguse, kõige väiksema summa? Erinevad küsimused laual. Palun, et mõtleksite – kas saaks projekte kavandada omavahel (ministeeriumid) või teiste sama DHSi kasutajatega või iseseisvalt? Tingimus peab olema, et uuendused tuleksid teistele sama DHSi kasutajatele versiooniuuendustega. Kas olete nõus ise mingisuguses osas projektis osalema?

Terje Mäesalu: Kas RIA keskset tuge ei tule klassifikaatori juurutamiseks?

Janek Rozov: Ametlikku vastust ei ole RIA poolt. Kui asutuste IT tööplaanides seda sees ei ole siis sel aastal ei tule. Oluline on ka sisupoole ajapanus. Kas see on planeeritud?

Ingrid Lehto: Kas tehnilised kirjeldused olemas?

Liivi Karpištšenko: Jah. DHN-ile saadetud.

Liivi Leomar: Selle aasta eelarvest teha ei saa. Valmidus sisupoolelt panustamiseks on olemas.

4. Digitaalarhiivi ettekanne: UAM, E-ARK projekt ja Rahvusarhiivi säilitusteenuse kasutuselevõtt

Tarvo Kärberg tegi ettekande. Ettekande slaidid on lisatud protokollile.

Arutelu

Liivi Karpištšenko: Kas üks E-ARK-i kohalik tööriist on ka UAM? Kui palju peab UAM E-ARKi tulemusel muutuma?

Kuldar Aas: Asutusi see ei puuduta. E-ARK spetsifikatsioon toob muudatusi, mis toimivad taustal.

Liivi Karpištšenko: Tundub, et Kaia Mägi Riigikantseleist on meil esimene digiarhiivaar väljaspool Rahvusarhiivi. Riigikantselei on oma dokumente UAM-i abil korduvalt üle andnud.

Kaia Mägi: IT tausta mul ei ole. Homme tuleb Eesti Pank vaatama meie lahendusi. Erilisi IT teadmisi ei ole üleandmine nõudnud. Kogemuse kaudu tuli arusaamine.

Liivi Karpištšenko: Infoühiskonna arengukava 2020 rakenduskavas on ette nähtud summad UAM-i kasutusele võtmiseks.

Kuldar Aas: See summa on eelkõige mõeldud asutustele, et asutused oleksid võimelised UAM-i kasutades andmeid eksportima.

Janek Rozov: Raha saamine ei ole lihtne. Tuleb vastata 21 küsimusele. Miks projekti vaja, mis paremaks läheb ja milline kasu tekib. Asutused peavad enda tegevustesse ja eelarvetesse projekti planeerima ning taotlused võivad jõuda siis ka investeringute kavasse. Võimalus on ka analüüsi tegemiseks raha taotleda, näiteks kui on vaja analüüsida, kuidas ja mis dokumente Rahvusarhiivi üle anda.

Kuldar Aas: Praktiline vajadus on ka hävitamise funktsionaalsuse järele DHS-ides. Süsteemi võimekus peab olema sarnane UAM-i kasutusele võtmiseks, et dokumente Rahvusarhiivi anda, ja hävitamisele saatmise ettevalmistamiseks. Oluline on analüüsida ka seda, milline on

valmidus arhiivile vajalike kirjelduste osas. Rahvusarhiiv on valmis infopäeva või koolitust korraldama. Andke teada vajadustest.

Otsustati: järgmiseks DHN-i koosolekuks annavad liikmed tagasiside, kui paljudel on plaan või vajadus UAM kasutusele võtta, et midagi Rahvusarhiivi üle anda (arhiiviväärtusega materjale või siis säilitusteenusele).

(allkirjastatud digitaalselt)
Juhataja
Liivi Karpištšenko

Protokollija
Alar Teras

Lisa: Kuldar Aas ettekande slaidid
 Tarvo Kärberg ettekande slaidid